

BİR ŞEHRİN TARİHİNİ YAŞAMAK: BELFAST MÜZELERİ*

Living the History of a City: Belfast Museums

Meltem YAŞDAĞ¹**ÖZET**

Belfast, 19. yüzyılda dünya lideri sanayi başkenti olarak anılırken 20. yüzyılda şiddetli etnik çatışmaların merkezi olmuştur. 2000'li yılların başına kadar kanlı saldırıların yaşandığı kentte Katolik ve Protestan toplulukların var olma ve üstün gelme mücadelesi farklı alanlarda hala devam etmektedir. Yapılan araştırmalar, siyasilerin ve çeşitli alanlardan kuruluşların arabuluculuk faaliyetlerinin kabul görmediğini, toplum nezdinde ise inandırıcılıklarını yitirdiğini söylemektedir. Böyle bir ortamda müzeler ve sergileme stratejileri, şaşırtıcı biçimde toplumsal uzlaşma için dönüm noktası olmuştur. Bugün Belfast müzeleri, uzak ve yakın tarihi nesnel bir vizyonla halka anlatmayı görev edinmiştir. Bu anlatım, eserden ziyade tamamen ziyaretçiyi ve onun dünya görüşünü hedef alan bir stratejinin parçasıdır. Yeni müzecilik anlayışı Belfast'ta açıkça hem toplumsal uzlaşımın gelişmesine katkıda bulunmakta, hem de çatışmaların gölgesinde kalmış kent tarihinin zengin öğelerini ön plana çıkarmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmada Kuzey İrlanda'nın başkenti Belfast'ta yer alan müzelerden Ulster Halk ve Ulaşım Müzesi (*Ulster Folk and Transport Museum*), Ulster Müzesi (*Ulster Museum*) ve *Titanic Belfast* ele alınmaktadır. Araştırma kapsamında önce Kuzey İrlanda ve Belfast tarihine ilişkin kısa bir bilgilendirme yapılmıştır. Sonrasında kentin tarihini doğrudan referans alan müzelerin, ziyaretçisi ile kurduğu iletişim ile nesneden çok özne odaklı sergileme usulleri incelenmiştir. Bu sergileme teknikleri ile yaratılan etkinin ziyaretçi üzerindeki etkileri, müzelerin hedeflerine ulaşip ulaşmadıkları ile müzecilik açısından bir yenilik olup olmadıklarına dair değerlendirilmede bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Belfast Müzeleri, Kent Tarihi, Kültürel Miras, Sergileme.

ABSTRACT

While Belfast was remembered as a world-leading industrial capital in the 19th century, it was the centre of violent ethnic conflict in the 20th century. The struggle of Catholic and Protestant communities to exist and prevail in the city, where bloody attacks were experienced until the beginning of the 2000s, still continues in different areas. Researches show that the mediation activities of politicians and organizations from various fields are not accepted, and they lose their credibility in society. In such an environment, museums and exhibition strategies surprisingly become a turning point for social reconciliation. Today, Belfast museums take a mission to explain the distant and recent history to the public with an objective vision. This narrative is part of a strategy that targets the visitor and his / her worldview rather than the artefact. The new understanding of museology clearly contributes to the development of social consensus in Belfast and highlights the rich elements of the urban history, which have been overshadowed by the conflicts. In this direction, the study deals with the *Ulster Folk and Transport Museum*, *Ulster Museum* and *Titanic Belfast*, which are among the museums located in Belfast, the capital of Northern Ireland. Within the scope of the research, firstly, information was given about the important periods of Northern Ireland and Belfast history by the author. Subsequently, the communication of the museums, which take direct reference to the history of the city, and the exhibition methods that focus on the visitor rather than the artefact were examined. The researcher evaluates the effects of the effect created by these exhibition techniques on the visitors, whether the museums have achieved their goals and whether they are a novelty in terms of museology.

Keywords: Belfast Museums, Urban History, Cultural Heritage, Exhibition.

EXTENDED ABSTRACT

Belfast is the capital city of Northern Ireland, which is a state in the United Kingdom. Most of the people living in Belfast are immigrants, who have come from England to Ireland since the 17th century. This profile changes partly after the Industrial Revolution, when the city became a world leader in engineering, textile (linen production) and shipbuilding in the 19th century. Although the current population structure has emerged with immigrants from different parts of England, Belfast has never been completely Irish, although it is a part of the island of Ireland. Depending on its demographic structure, the city has been the centre of ethnic conflicts in various periods of history. Undoubtedly, the most violent of these conflicts are those experienced in the 20th century. In this period, which is the name of the sectarian violence that took place between the Catholic and Protestant populations in the second half of the twentieth century; only their religious identity determined which side of the debate individuals were on. This rather bloody civil war, which called *Troubles*, actually ended when the IRA accepted the ceasefire in 1994 and signed the Good Friday Agreement in 1998. This situation, which has various religious and political reasons, has not only shaped the demographic structure of the city, but also its cultural heritage. Museums, telling about the city with its distant and recent past, play an important and active role in the process. Belfast museums aim to tell the divided people of Belfast their common history and their experiences, the ‘who they were’ once. Among these museums, the Ulster Folk and Transport Museum, Ulster Museum and Titanic Belfast, which focus on different periods of the city’s history, were discussed in the research. The Ulster Folk and Transport Museum was established by the council of state in 1958 to effectively explain the struggle for existence of the people of Northern Ireland in the 19th century and the protection of rural life styles after increasing urbanization. It takes the concept of ‘living museum’ one step further, making the visitor a part of the exhibition and therefore the life of Northern Ireland a hundred years ago. One of the most important things that the museum has achieved, apart from the atmosphere it creates with its staff, is its success in preserving the original buildings that will be demolished. The display sign prepared for each building describes the characteristics of the buildings as they were known, their original location and their former residents. The second subject of research is the Ulster Museum, which is Northern Ireland’s first official national museum. The Ulster Museum is also based on the same law and senate decision as the Ulster Folk and Transport Museum. The museum has various galleries from prehistoric era to contemporary art. However, the distinguishing feature of this museum is the new section, which was focused on *Troubles* and opened in 2018. The exhibition includes details of the period, from the first child who died in the clashes to the first rally. In the exhibition, applications that are activated by the visitors such as video sound recording are used extensively. However, the tangible artefacts (a bloody shirt, medals, ephemera etc) of the growing intense tension between the two communities are also included in the same section. Belfast uses Ulster Museum in this context as a satisfying way to deal with the past that still seems contradictory to some. Moreover, while doing so, it makes its visitor directly the main element of the exhibition. The third museum of the study is *Titanic Belfast*. Standing out in the media and social sciences with its tragic story, Titanic is actually very important. Because it is one of the examples that proves Belfast’s leading position in shipbuilding in the 19th century. In every gallery, the museum is built to convince the visitor that the Titanic is far beyond what is known. The museum also tries to tell that Titanic is an important milestone not only for Belfast, but for the whole world. In the museum, the information prepared only based on official sources (person, documents, photographs, sound recordings, etc.) is presented with the mechanisms that can only be activated by the visitor in most areas by taking the visitor into the focus. The economic decline in Belfast caused by the *Troubles* brings to mind the need for the city to take care of its own values as soon as possible, and *Titanic Belfast* emerges with an understanding that refocuses the story of “once upon a time Belfast and its superiorities”.

GİRİŞ

Müzelerin aslında ne olması gerektiği ve işlevi, kültürel miras bağlamında son yirmi yıldır üzerinde en çok tartışılan konulardandır. Müzeler, bir yandan geçmişin kültürel birikimini gelecek kuşaklara aktarırken, diğer yandan kolektif mirasın tam temsiliyetini sağlamak için yoğun çaba harcamaktadır. Bu çaba günümüzde koleksiyonlardaki eserler yerine ziyaretçileri, müzelerin ilgi ve odak noktası haline getirmektedir. Çünkü tarih ve bu tarihi tüm paydaşlarıyla sadece eserler üzerinden ‘anlatmak’, ziyaretçilerin edilgenliğini arttırırken müzeleri *eski tarz* bir kültür mekânına dönüştürebilir. Oysa ziyaretçinin anlatılan tarihin bir öznesi haline gelmesi ya da eser seçiminden sergilemeye ve hatta kısmen de olsa dünya görüşlerini sınırlama olmaksızın bir müze ziyaretinde aktarabilmesi fikri, müzeleri fark yaratan ve sosyal değişime katkı sağlayan bir merkez haline getirmektedir. Uluslararası alanda müze ve müzecilik kavramlarının sosyo-kültürel alandaki karşılığı ya da literatürdeki etimolojisi tartışılırken, Kuzey İrlanda’nın başkenti Belfast, ‘çağdaş’ müzeciliğin ne olması gerektiğini bir adım öteye götürmüştür.

Belfast, Birleşik Krallık’ın bir eyaleti olan Kuzey İrlanda’nın başkentidir. Belfast’ta bulunan nüfusun çoğunluğunu, 17. yüzyıldan itibaren İngiltere’den İrlanda’ya gelen göçmenler oluşturmaktadır. Bu profil, kent’in 19. yüzyılda mühendislik, tekstil (keten üretimi) ve gemi inşasında tüm dünyada lider duruma geldiği Sanayi Devrimi sonrasında kısmen değişmiştir. Özellikle 1840’lardaki Büyük Kıtık’tan¹ sonra neredeyse tüm ada nüfusunda ciddi kayıplar yaşanmıştır. 20. yüzyılın başında sanayide ihtiyaç duyulan işgücüne katılmak için İngiltere’nin farklı yerlerinden gelen göçmenler ile bugünkü nüfus yapısı ortaya çıkmıştır (Royle, 2015: 5). Ancak kent, İrlanda adasının bir parçası olmasına rağmen hiçbir zaman tamamen İrlandalı olmamıştır. Bu durum dini, siyasi vb nedenlerden kaynaklanarak kent’in sadece demografik yapısını değil, kültürel mirasını da şekillendirmiştir. Meydana gelen kültürel çeşitlilik ile zengin bir kültürel birikim sağlanmıştır. Ortaya çıkan kültürel miras ürünleri ise sayısı 42’yi bulan müzelerde yerini alarak ziyaretçi ile buluşmaktadır.

Belfast müzeleri, çekişmeli siyasi tarihi ve sanayi kültürü üzerine kurulu mirası büyük ölçüde ziyaretçilerine aktaran, ‘kent’in öyküsü’nü ziyaretçisi ile ortaklaşa deneyimleyen yerlerdir. Peki Belfast müzelerini, bilinen müzecilik kriterleri anlamında farklı kılan nedir? Öyküsü ve mevcut koşulları altında sınırları zorlayan bir tarih, müzeleri ve bu müzelerdeki sergi temaları ve sunum teknikleri sayesinde nasıl uzlaşmanın yollarını aramış ve sıfırdan bir kültür turizmi yaratmıştır? Bu soruların cevapları kuşkusuz kent’in uzak ve yakın siyasi tarihinin detaylarında gizlidir. Bu nedenle araştırmanın bir sonraki başlığı altında Belfast’ın sorunlu ve tartışmalı tarihi anlatılmıştır.

1. Tarihçe

Belfast, Kuzey İrlanda için neredeyse miladi yılların başladığı zamanlardan beri çatışma ve iktidar mücadelesinin merkezi olmuştur². Kentin tarih yazımı İngiltere, İrlanda, İskoçya ve Galler olarak bilinen coğrafyada kendisini tamamen bağımsızlığa adanmış, ‘din’ temelli bir mücadele üzerinde ilerlemiştir. Kuşkusuz kent’in tarihi, İrlanda’nın siyasi geçmişinden bağımsız değildir. Din esaslı siyasi mücadele adanın yüzyıllardır süregelen savaşlarının ana nedenidir. Adanın sorunları, büyük oranda Katolik köylülere ait toprakların yine büyük ölçüde Anglikan³ olan İngiliz göçmenlere verilmesi, dolayısıyla İrlanda’nın yeni ve seçkin toprak sahiplerinin, ‘Protestan Yükselişi’ ile bağlantılıdır. 16. yüzyılda İngiltere’nin ‘İrlanda Krallığı’ üzerinde kontrol sahibi olduğunu iddia etmesiyle neredeyse günümüze varan etnik sorunlar başlamıştır. Özellikle İrlanda’nın seçkin yöneticilerinin uzun yıllar İngiliz yönetimi ile ortak hareket etmesi, ağırlıklı olarak Katolik olan İrlanda yerel halkının inişli, çıkışlı kavgasının odak noktası olmuştur (Sawyer, 2011: 625).

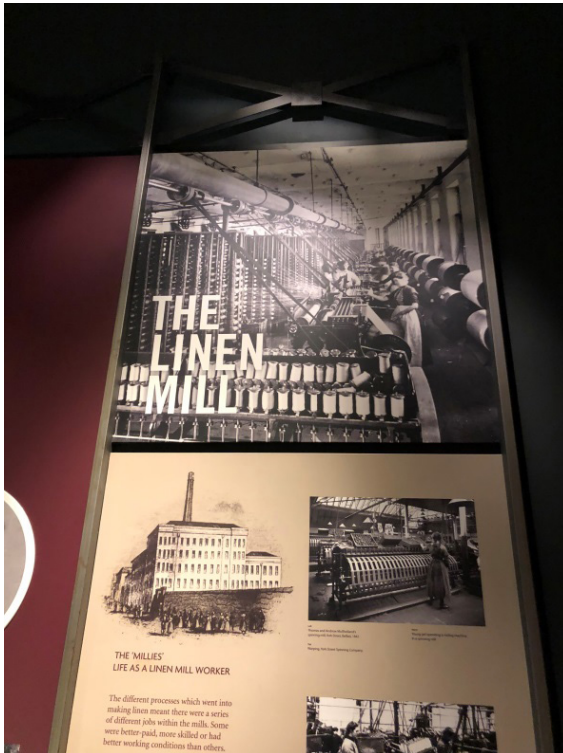
¹ İrlanda’da 1845-1852 yılları arasında yaşanan kitlesel açlık, hastalık ve göç dönemine dair detaylı bilgi için bkz. Ranelagh (1999).

² Kuzey İrlanda’nın tarihine dair detaylı bilgi için bkz. Coohill (2008) ve Dixon (2008).

³ Anglikanizm, İngiltere’de Protestanlığın yerleşik bir biçimidir.

19. yüzyılın hemen başında Britanya ve İrlanda parlamentoları arasında kabul edilen 1801 tarihli son ‘Birlik Yasası’yla Birleşik Krallık topraklarına katılan İrlanda tarafında Belfast, zenginleşen Britanya İmparatorluğu’nun sanayi merkezlerinden biri olarak anılmaktadır. 19. yüzyılda sanayileşme ile Belfast dünyanın önemli keten üretim merkezi haline gelmiştir. Liman yüzyıl boyunca gelişerek özellikle halat ve yelken gibi yeni endüstriyel ürünlerin üretimi ile sanayi kenti olarak bilinirliğini arttırmıştır. Daha da önemlisi, Belfast gemi inşasının⁴ önde gelen üretim yerlerinden biri haline gelmiştir (Resim 1-2)⁵. Ancak bu büyümeye rağmen içeride devam eden çatışmalar ve ekonomik gerilimler nihayetinde ülke genelinde adanın bölünmesini gündeme getirmiştir. 1921 yılına gelindiğinde ada ikiye bölünerek bugünkü Bağımsız İrlanda Cumhuriyeti ile Birleşik Krallık’ın bir parçası olan Kuzey İrlanda’nın siyasi sınırları çizilmiştir (Coohill, 2008). Kuzey İrlanda’nın başkenti ve merkezi olan Belfast için sorunlar ayrılmadan sonra daha da hız kazanmıştır.

Resim 1 ve 2. Belfast’ın sanayi alanında üretken olduğu yıllara ait görseller, Titanic Belfast.

1920’li yılların başında Kuzey İrlanda’nın kurulması sonrasında bu kez Protestanlar kendilerini İrlanda’da yaşam alanı daraltılmış bir azınlık olarak görürken, Katolikler de Belfast’ta kendilerini kuşatılmış bir azınlık gibi hissetmeye başlamıştır (Bardon, 2005: 406). Sorunları tetikleyen mezhepsel gerilimler, sivil hak ihlalleri, işe alımda ayrımcılık ve sivil hak göstericilerine yönelik şiddet 1940’larda doruk noktasına ulaşmıştır. Genellikle farklı yerlerde ve mesleklerde çalışarak farklı mahallelerde yaşamaya, farklı okullara, mağazalara, kulüplere, derneklere ve hatta farklı kiliselere gitme eğilimlerinin artmasıyla (Coohill, 2008: 157-158) toplumda özellikle İngiliz yönetiminin sona ermesini isteyen Katolikler ile İngiltere’ye bağlılığın devam etmesi gerektiğini düşünen Protestanlar arasında yaşanan gerilim tüm yaşamı durdurma noktasına getirmiştir. 1960’ların sonlarında neredeyse otuz yıl sürecek çok kanlı çatışmaların yaşandığı *Troubles* (Sorunlar) dönemi de böylece başlamıştır.

⁴ Belfast’ın en bilinen gemi inşa şirketlerinden Harland & Wolff bu yıllarda, 1861’de kurulmuştur. 1914 yılına gelindiğinde, 14.000 kişilik işgücüsüyle şehrin en büyük işvereni ve dünyanın en büyük gemi üreticisidir. Şirket, Atlantik üzerindeki ilk yolculuğu trajik bir şekilde sona eren Titanic’in üreticisi olarak tanınmaktadır (Bielenberg, 1994: 93-100).

⁵ Çalışmada kullanılan tüm görseller yazar tarafından araştırma sırasında çekilmiştir.

Belfast'ın yakın tarihinde yirminci yüzyılın ikinci yarısında Katolik ve Protestan nüfus arasında meydana gelen mezhepçi şiddetin adı olan bu dönemde; bireylerin sadece dini kimlikleri tartışmanın hangi tarafında olduklarını belirlemiştir. Katolikler (ağırlıklı olarak İrlandalı Milliyetçiler) ve Protestanlar (çoğunlukla İttihatçılar) birbirleriyle karşı karşıya gelmiş, süreç içinde ortaya çıkan ve adı en çok bilinen ayrılıkçı örgütlerden IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)'nın gerçekleştirdiği bombalı saldırılar, Belfast merkezine odaklanmıştır. Belfast'ta sivil yaşam güvensiz hale gelmiş ve kent merkezi neredeyse 'kurtarılmış bölgelere' ayrılmıştır (Resim 3). Oldukça kanlı geçen bu iç savaş, IRA'nın 1994'te ateşkesi kabul etmesi ve 1998 yılında *Good Friday Agreement* antlaşmasını imzalamasıyla fiilen sona ermiştir (Nic Craith, 2003: 26). Her ne kadar günlük yaşamı durma noktasına getiren çatışmalar bitmiş olsa da Belfast'ta ara sıra yükselen sivil huzursuzluklar halen devam etmektedir. Bugün Belfast'ta her topluluğun (Katolik ve Protestan) ayrı bir eğitim sistemi ve buna bağlı tarihi öğretimi vardır. Kentin ortasında yüksek duvarlar ile çevrilmiş (Resim 4), kapısı günün belli saatlerinde açılan alanda Katolikler ayrı bir yaşam sürmektedir. Sessiz savaş bu bölgenin duvarlarında yer alan 'siyasi' içerikli resimlere karşılık, yerleşimin hemen karşısında Protestan mahallelerindeki evlerin dış cephelerinde sloganlaşmış resimler (Resim 5) ve o günlerin unutulmaması için atılan bombaların etkisiyle yıkık vaziyette bırakılmış binalarda devam etmektedir.

Resim 3. Sorunlar Dönemi'nde şehrin iki grup tarafından bölünmüş bölgeleri. (Ulster Müzesi). Bu haritaya göre kırmızı ile gösterilen bölge hala kısmen sadece Katoliklerin yaşadığı bölgedir.

Belfast'ın uzun ve sorunlu tarihinin, kenti ülkedeki ekonomik ve kültürel değerler açısından diğer sanayi kentlerinin gerisinde bıraktığı kabul edilen bir gerçektir. Siyasi huzursuzluklar, bir dönem sanayide dünya lideri olan kenti, çağının çok gerisinde bırakmıştır. Bununla birlikte, yaşanan sorunlar çok yakında sona ermesine rağmen Belfast, son yirmi yılda neredeyse askeri işgal altındaki bir kentten kültür turizmi değer kazanan bir yerleşim yerine dönüşmüştür. Kent merkezinin aktif bir şekilde kullanıma açılması, daha da genişletilmekte olan iddialı bir yenileme projesi ile nehir kenarlarının ve liman alanlarının restore edilmesinin ardından yeniden kurulmuştur. Ancak şehri, uzak ve yakın geçmişi ile birlikte anlatan müzeler süreç içinde önemli ve aktif bir rol üstlenmiştir. Belfast müzeleri, şehre dışarıdan gelen ziyaretçilerden önce Belfast'ın bölünmüş halkına ortak tarihlerini ve yaşamışlıklarını, bir zamanlar 'kim' olduklarını anlatmayı hedeflemektedir. Bu müzelerden kent tarihinin farklı dönemlerine odaklanan Ulster Halk ve Ulaşım Müzesi (*Ulster Folk and Transport Museum*), Ulster Müzesi (*Ulster Museum*) ve *Titanic Belfast* araştırma kapsamında incelenmiştir.

Resim 4. Katolik halkın yaşam alanını diğerlerinden ayıran duvarlardan görünüm.

Resim 5. Katoliklerin karşı tarafında yer alan evlerin duvarlarına yapılan Protestan halk kahramanlarının resimlerinden görünüm.

2. Belfast Müzeleri

Kuzey İrlanda'nın 'sorunlu' geçmişi, yaşamın her alanını ve sektörü etkilediği gibi kültürel miras çalışmalarını da sekteye uğratmıştır. Tarih boyunca kitlesel göçlerin ve çatışmaların merkezinde olan Belfast, yetersiz kültürel miras planlaması ve kültürel harcamalara yeterli bütçe ayırmaması nedeniyle müzecilik alanında istenilen gelişimi gösterememiştir. Aynı nedenle de ulusal müzeleri nispeten geç dönemde varlık gösterebilmiştir. Bu müzelerden ilki 1958 ve 1961 yıllarında açılan Ulster Müzesi ile Ulster Halk ve Ulaşım Müzesi'dir. "Keşfedin, Katılım Sağlayın ve Keyfini Çıkarın" sloganıyla müzelerin gelişiminde önemli etkisi olan Kuzey İrlanda Ulusal Müzeleri Birliği'ne bağlı olan bu müzeler, kent tarihinin farklı dönemlerine odaklanmaktadır. Başlangıçta koleksiyonları zengin olmamasına rağmen 2000'li yıllardan sonra kültür, eğitim ve turizm alanlarında gelişme göstermiştir. Günümüzde yaklaşık 20.000 sanat eserine, bir milyondan fazla bitki, hayvan ve jeolojik örneğe ve on binlerce etnografik esere ev sahipliği yapan Ulster Müzesi ile Ulster Halk ve Ulaşım Müzesi,

çalışmanın ilk bölümünü oluşturmaktadır.

Ulster devlet müzelerinden sonra Belfast'ın uluslararası alanda büyük ilgi gören özel müzelerinden Titanic Belfast, ikinci bölümde ayrıca incelenmektedir. Müze dünya çapında ünü olan Titanic gemisinin üretimi ve ilk yolculuğunda trajik bir şekilde batması, aynı zamanda batığın keşfedilmesi gibi süreçleri göz önüne sermektedir. Çalışma kapsamında müzenin özellikle sergileme teknikleri ve hedef kitlesi irdelenmiştir.

2.1. Ulster Halk ve Ulaşım Müzesi

1958'de, artan kentleşmenin ardından kırsal yaşam biçimlerinin korunması ve 19. yüzyılda Kuzey İrlanda halkının bir arada verdiği var olma mücadelesinin etkili bir şekilde anlatılabilmesi amacıyla Stormont Parlamentosu Yasası ile bir halk müzesi kurulmasına karar verilmiştir (Owen, 1988). 1965'te Belfast'ın doğusundaki Cultra bölgesindeki bir arazide açılan Ulster Halk Müzesi, 1967'de ulaşım tarihi seksiyonunun açılmasıyla Ulster Halk ve Ulaşım Müzesi adını almıştır. Müzenin açılışı 1960'lı yıllarda gerçekleşse de aslında 1930'lardan itibaren yoğun lobicilik faaliyetlerine bağlı bir proje olarak ortaya çıkmış ve bu projenin resmi olarak siyasi destek alması 1950'li yılları bulmuştur. Bu nedenle Kuzey İrlanda halklarının yerleşim hikâyesini anlatan ve on binlerce nesneden oluşan müzenin koleksiyonu, müzenin açılışından çok önce yıllarca süren bir çalışmanın sonucunda ortaya çıkmıştır (Monaghan, 2000).

Ulster Halk Müzesi, bir açık hava müzesidir. Yüz yıl önce Kuzey İrlanda'daki kırsal yaşamı anlatmayı hedeflemiştir. Amerika'dan İrlanda'ya seyahat eden göçmenlerin yolculukları ve aile öyküleri, toplumun farklı alanlarında yaşam pratikleri, günlük hayatın sosyalleşme alanları, ticaret ve üretim gibi yaşama dair akla gelen her şey, müzenin ziyaretçisine vaat ettiği bilgilerdendir. Ancak müze, bu bilgiyi ziyaretçiyi de müzenin bir ögesi haline getirerek gerçekleştirmektedir. Öyle ki müzenin hedefi arkeolojik bir kazıdan çıkan ya da tarihi geçmişi sebebiyle geçmiş ile özel bağlantılar kuran kültür varlıklarını sergileme ile sınırlı kalmamıştır. 'Yaşayan müze' kavramını bir adım daha ileri götürerek ziyaretçiyi serginin ve dolayısıyla Kuzey İrlanda'nın yüz yıl önceki yaşamının bir parçası haline getirmektedir. Bu deneyim, Arnavut kaldırım sokaklarda yürürken geleneksel ürünleri (el sanatları, yiyecek vb) satan çarşının varlığı ile pekişmektedir. Ancak müzeyi, benzerlerinden farklı kılan bir başka özelliği, ziyaretçinin karşısına çıkan kostümlü müze çalışanlarıdır.

Müze çalışanları yüz yıl önceki yaşama ilişkin fikir veren karakterleri canlandırmaktadır. Canlandırmada ilk bölümde ekonomik açıdan dar gelirli ailelerin yaşadığı mahalle yer almaktadır. Müzeye gelen ziyaretçi bitişik nizamda yerleştirilmiş 3-4 metre karelik evlerden birinin kapısını (Resim 6) çaldığında, eşi Titanic gemisinin yapımında çalışırken hayatını kaybeden ve çocuklarıyla yaşam mücadelesi veren ancak her şeye rağmen umudunu kaybetmemiş bir ev hanımı kapıyı açmaktadır (Resim 7). Yanan ocağın is kokusu, tencerede kaynayan su ve yeme-içme, yaşama ve uyuma dahil her şeyin yaşandığı küçücük bir alana girmek, o dönemin yaşantısının zorlu koşullarını hissettiren bir kurgudur.

Müze çalışanının ziyaretçiyi evine gelen bir misafir olarak görüp koşullarının imkânsızlığına rağmen ağırlamak için çabalaması, ziyaretçiyi de kısa süre içinde etkisi altına almakta ve müzede olduğunu unutturmaktadır. Evin içinde görülen etnografik eserlerin sanki 19. yüzyılda hala kullanılan bir ev eşyası gibi sergilenmesi, sanayi kenti Belfast'ta yaşayan ailenin 7-8 yaşındaki çocuklarının dahi fabrikalarda çalışmak zorunda kalması, ilk bakışta evin sahibesinden öğrenilen bilgilerden sadece birkaçıdır. Kurulan diyalog bir süre sonra ailenin nereden ve nasıl geldiğine dair soru-cevaplara, hatta kaybedilen eşin yasını tutan acılı bir eşin tesellisine kadar varabilmektedir. Bu deneyimin, eserler üzerinde yazılı bir etiketi okuyarak edinilen bilgiden çok daha fazlasını verdiği açıktır ancak ziyaretçiyi bekleyenler bununla sınırlı değildir.

Resim 6. Ulster Halk ve Ulaşım Müzesi girişindeki yapılar.

Resim 7. Ulster Halk ve Ulaşım Müzesi'nde canlandırma yapan müze çalışanı.

Müzedeki üst sokaklara doğru çıkıldığında, ev tipolojisinin değiştiği fark edilmektedir. Bir meydan etrafında düzenlenmiş banka, market, manav gibi birimlerin etrafında iki katlı ve daha ferah yaşam alanları sunan evler olduğu gözlemlenmektedir. Bu evlerden birine girildiğinde bu kez girişinde bir uyarı levhası dikkat çekmektedir. Gezilen ev replikadır yani müzedeki bazı orijinal yapıların aksine aslına benzer bir şekilde inşa edilmiş kopya yapının içinde yine yüzyıla referans veren salon, mutfak, yatak odası ve hatta oyun alanı ayrılmış bir çocuk odasının varlığı ile ziyaretçi bu kez dönemin gelir seviyesi yüksek ailelerinden birinin evinde olduğunu hissetmektedir. Açık hava müzesinin içerisinde gezerken karşılaşılan kostümlü müze çalışanları ziyaretçileri karşıladıkları bir tanıdık gibi selamlarken, fotoğrafçı ve eczanedeki görevliler de dönemin panoramasını bu kez fotoğraflar ve kullandıkları orijinal aletlerle tanıtmaya devam etmektedir (Resim 8).

Resim 8. Ulster Halk ve Ulaşım Müzesi, eczane olarak düzenlenmiş yapıdan görünüm.

Müze çalışanlarının yarattığı atmosfer dışında başarı gösterdikleri en önemli konulardan biri de özgün yapıların korunması konusunda gösterdikleri çabadır. Her bina için hazırlanan teşhir tabelası, yapıların bilindiği zamanki özelliklerini, orijinal konumunu ve eski sakinlerini anlatmaktadır. Ancak dikkat çekici olan, müzede yeniden yaratılan dönemin tarihsel bağlamı hakkında verilen canlandırmayı ön plana çıkartmak amacıyla sınırlı tutulan yazılı bilgidir (Resim 9). Etrafta dolaşarak mümkün olduğunca yapı içlerine yönlendiren ve çok sayıda ‘karakter’ ile diyalog kurulmasını teşvik eden bu uygulama, sadece yabancı değil yerli ziyaretçilerini de tarihin unutulmaya yüz tutmuş detaylarını hatırlamasına olanak tanımaktadır.

Resim 9. Ulster Halk ve Ulaşım Müzesi, yapı içlerindeki bilgilendirme kartları.

Ulster Halk ve Ulaşım Müzesi'nin diğer bölümünde başlangıçtan modern çağa kadar İrlanda'nın ulaşım tarihi anlatılmaktadır. Müze binasında bölünmemiş tek bir çatı altında, önlerinde tanıtıcı levhalar ile trenler, arabalar, otobüsler, tramvaylar ve bisikletler sergilenmektedir (Resim 10). Bu müzenin öne çıkan bölümü ise Titanic gemisinin Belfast'ta Harland ve Wolff tersanesinde inşa edilmesini, yolculuğunu ve batışını, orijinal eserleri ile sergileyen *Titanica* isimli bölümdür. Ayrıca sergide Titanic ve Titanic ile eş zamanlı inşa edilen kardeş gemileri Olympic ve Britannic'in Belfast'ta nasıl ve neden inşa edildikleri de anlatılmaktadır (Resim 11).

Resim 10. Ulster Halk ve Ulaşım Müzesi, ulaşım tarihinin sergilendiği bölümden görünüm.

Resim 11. Ulster Halk ve Ulaşım Müzesi, Titanica bölümündeki sergilemeden görünüm.

Sonuç olarak Ulster Halk ve Ulaşım Müzesi, sergileme yöntemleriyle müzenin esas olarak hizmet ettiği yerli halkın kendisi tarafından ziyaret edilmesini de hedeflemektedir. Müzenin içinde yer aldığı coğrafi bölgenin kültürel çeşitliliğiyle ilgili konuları ele alan sergilerin de bulunduğu müzede, ayrıca geleneksel el sanatlarına dair üretim yapılmakta (Resim 12) ve kraliyet ailesi dahil bu ürünler alıcılarına ulaştırılmaktadır. Müze ayrıca kırsal yaşamı korumak için büyüyen bir kentte yeşil alanları koruyarak özgün koşullarında yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya kalan kırsal yaşamı anlatan yapıları, müze içine dahil ederek koruma altına almaktadır. Temsil ettikleri dönemi daha iyi yansıtabilmek için kostüm giyen müze çalışanları ile yüz yıldan uzun bir süre önce evlerde, mağazalarda ve işyerlerinde nasıl bir yaşam olduğunu anlatarak ziyaretçiye başka bir yere ve zamana nakledildiği hissini vermektedir. Ve müze, sadece 'an'ı ziyaretçiye tecrübe ettirmekle kalmayıp kırsal yaşamı korumanın iyi bir yolu olarak müze haline getirilmesinin de faydalı olabileceğini ortaya koymaktadır.

Resim 12. Ulster Halk ve Ulaşım Müzesi, geleneksel hasır ürünleri yapan müze çalışanından görünüm.

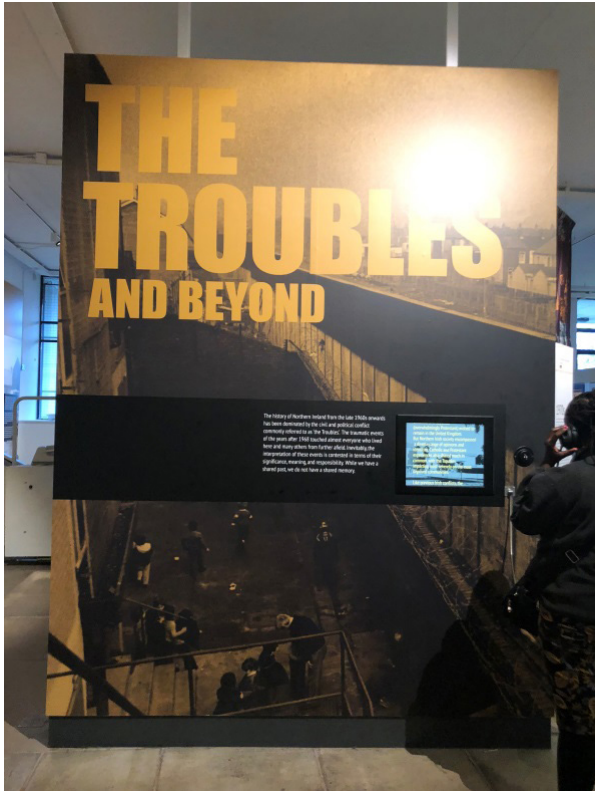
2.2. Ulster Müzesi

Ulster Müzesi, Kuzey İrlanda'daki ilk resmi ulusal müzedir. 1958 tarihli Ulster Halk Müzesi Yasası'nın kabul edilmesi ile oluşturulan müzenin kuruluşunda, yasanın kabulünden çok önce Belfast'taki Queen's Üniversitesi'nden akademisyen Estyn Evans (1905–89) büyük bir rol oynamıştır. 1928'de Queen's Üniversitesi'nde coğrafya alanında bir göreve atanan Evans, coğrafi araştırmalar ve özellikle İrlanda'nın kendine özgü halk kültürüne yönelik araştırmalar yaparken, gittikçe yoğunlaşan siyasi çatışmaların çözümü olarak bir müzenin gerekli olduğunu düşünmüş ve eser toplamaya başlamıştır (Sawyer, 2011: 637). Daha önce de belirtildiği üzere Ulster Müzesi bir kamu müzesidir ve Kuzey İrlanda Ulusal Müzeler Birliği'ne bağlıdır. Müze yapısı, Belfast'ın büyük ölçüde orta sınıf olarak tanımlanabilecek halkın yaşadığı bölümünde, iyi korunan Stranmillis Botanik Bahçeleri'nde yer alan bir bölgededir. “Meraklıları büyüleyecek bir dünya” olarak tanıtımı yapılan Ulster Müzesi'nin kalıcı galerileri, çok çeşitli çağdaş sanat eserlerine de ev sahipliği yapmaktadır. Ulster Müzesi'nin sanat koleksiyonu, aynı zamanda çağdaş İrlanda sanatına ait heykel koleksiyonu, kağıt üzerine çalışmalar, çağdaş sanat, moda, seramik, cam, gümüş ve mobilya koleksiyonu ile dikkati çekmektedir. Müze ayrıca teşvik edici tarih galerileri ile İrlanda halkının adaya ilk gelişlerinden günümüze kadar olan hikâyesini anlatırken, doğal dünyanın zenginliğine ve çeşitliliğine dair kalıcı ve geçici sergilere de ev sahipliği yapmaktadır. Müzedeki kalıcı sergiler; Derin Zaman-Jeolojik geçmişimizden bölümler, Kökenler, Fosiller ve Evrim, Azizler ve Alimler, İspanyol Armadası, Keşif Merkezleri, Buz Devri, Dünyanın Hazinesi, Yaşayan Dünya, İlk Halklar, Sanat Galerisi, Deniz Çevremizde, Dünyamıza Açılan Pencere ve Modern Tarih'tir. İlk bakışta ulusal nitelikte kronolojik ve yer yer tematik bir sergilemeye sahip olduğu düşünülen müzeye eklenen kalıcı bir galeri, Ulster Müzesi'ni yakın bir

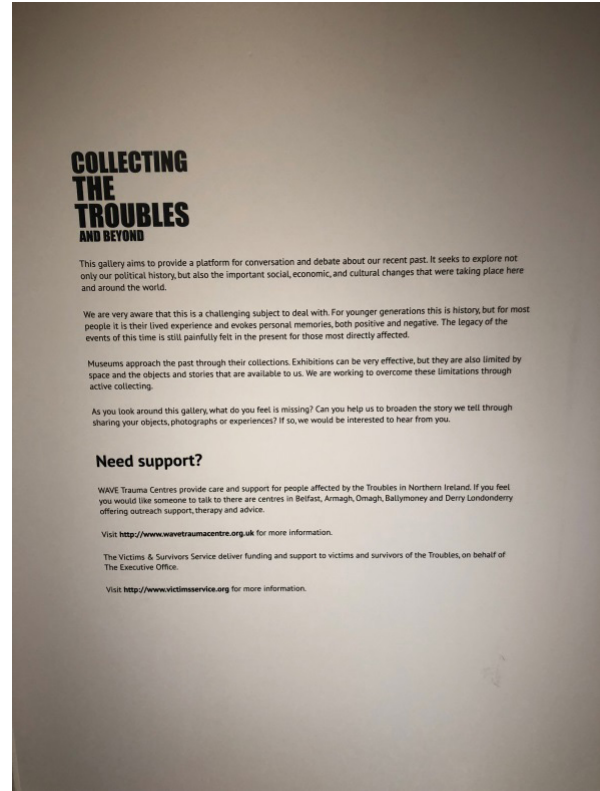
tarihte sadece ülkenin siyasi gündeminin değil, müzecilik bilimini de gündem konusu yapmıştır.

Ulster Müzesi'nin en sıra dışı ve en çarpıcı galerisi 2018 yılında oluşturulmuştur. Belfast'ın çok da uzak olmayan tarihini tüm gerçekleri ile anlatan yeni galerisinin adı 'Sorunlar ve Ötesi (*Troubles and Beyond*)'dir. Aslında Belfast'ın *Sorunlar* tarihi ilk defa bir müze serginin konusu olmamıştır. Yine Ulster Müzesi 2009 yılında ilk kez⁶ siyah beyaz resimler ve tematik metinlerden oluşan 'Sorunlar' konulu geçici bir sergi açmıştır. Bu sergi, bilgilendirici olmasına ve çatışmanın maddi gerçeklere dayalı açıklamasını sağlamasına rağmen, etkisi orijinal eserlerin ve farklı perspektiflerin olmaması nedeniyle sınırlı kalmıştır. Ayrıca sergiye yapılan eleştiriler ve yer yer müzeye fiziksel saldırı boyutuna varan tepkinin ardından sergi tamamen kaldırılmış, hatta müze geçici süreyle ziyarete kapatılmıştır (Leonard, 2008 ve Jones, 2010). Ancak bu ilk tecrübeden sonra Kuzey İrlanda Müzeleri Birliği ile birlikte Ulster Müzesi, "Sorunları ve Ötesi" projesini tasarlayarak kalıcı bir galeri oluşturma fikri üzerine yoğunlaşmıştır. Müze küratörlerinin hala sıcak ve hassas olan bu konuya yaklaşımları, yakın geçmişin daha iyi temsil edilmesini sağlamak adına toplum ve ilgili kuruluşlarla istişare yoluyla diyalogu teşvik etmek ve koleksiyonu geliştirmek yönünde olmuştur. Nihai hedefi maddi kültürün tartışmalı tarihi ve tarih eğitiminin yorumlanmasına 'müze' olarak katkı sunmak olan Ulster Müzesi, 2018 yılında Kuzey İrlanda'daki sosyal, politik, kişisel ve ekonomik yaşamın karmaşık yönlerini keşfetmek için bu kez doğrudan nesnelere de kullanan 'Sorunlar ve Ötesi' galerisini ziyarete açmıştır (Resim 13).

Resim 13. Ulster Müzesi, 'Sorunlar ve Ötesi' galerisi girişinden görünüm.

Resim 14. Ulster Müzesi, 'Sorunlar ve Ötesi' galerisi girişinde sergi küratörünün notu.

⁶ Yakın tarih, tartışmalı doğası göz önüne alındığında sorgulanabilirken, resmi toplum ilişkileri egzersizleriyle uğraşmak, müzenin hükümeti meşrulaştırdığı anlamına da gelebilmektedir. Başlangıçta müzeler çekişmeden kaçınmış ve sorunlu bir toplumda sakinlik vahaları olmayı hedeflemiştir ancak 1990'lardan itibaren müzeler toplum ilişkileriyle uğraşmış ve sergilerinde Sorunlar'ı ele almaya başlamışlardır. Aslında müzenin yakın geçmişin tartışmalı olaylarını halkı yakınlaştırmak için kullanılması ilk değildir. Aynı müze 2003 yılında açtığı "Çatışma: Savaşta İrlandalı" adlı sergisini 2006'da müzenin geçici olarak kapanmasına kadar sürdürmüştür. İrlanda'nın son 5000 yıllık tarihini kapsayan sergi, son kırk yılın çatışmasına dair bir bölüm de içermiştir (Crooke 2001: 125-134).

Galeriyi ziyarete başlamadan önce asılan uyarı tabelası aslında bu defa müzenin niyetinin gerçekten ‘tarih’i yorumsuz ve olduğu gibi anlattığına dair kutuplaşmış iki tarafın ziyaretçilerini ikna etmektir (Resim 14). Tabelada ‘bu serginin amacının kimseyi üzmemek’ olduğuna dair kısa ve net bir bilgilendirme ile birlikte ziyaret sırasında ‘müzelerin sınırlı mekânları’ olduğu göz önünde bulundurularak sadece bu hassas döneme dair anlatılanların değerlendirilmesi talep edilmektedir. Uyarı tabelasında duyurulduğu üzere, küratörün bir müze çalışanı ve kültürel miras temsilcisi olarak amacı ve niyeti kimseyi üzmemektir. Bu nedenle, *Sorunlar*’a katılan veya katılmasa bile yaşananlardan etkilenen her grup, serginin konusu olmuş ve bir şekilde anılmıştır. Bu anlayışla şekillenen serginin bölüm başlıkları; Sivil Haklar 1968, Siyasi gelişmeler, Ulster Savunması, Yaz Şiddeti 1969, Barış Girişimleri, Alay ve Ulster, Bombalama kampanyaları, Omagh 1998, İrlanda Kraliyet Alayı, Staj, İrlanda Cumhuriyeti, Paramiliter güçler, Hapishaneler, Polislik, Kanlı Pazar, İngiliz ordusu ve *Good Friday Agreement*’dır.

Resim 15. Ulster Müzesi, ‘Sorunlar ve Ötesi’ galerisi sergi panoları.

Resim 16. Ulster Müzesi, ‘Sorunlar ve Ötesi’ galerisinde vitrin içi eserler.

Galeride çatışma sonrası Kuzey İrlanda ile ilgili materyaller (suikastler ya da münferit bombalama olayları gibi) de dahil olmak üzere 1969 yazından günümüze kadar kronolojik bir tarih anlatımı; yoğun fotoğraf, dönemin gazete haberleri, afiş ve bildiri metinlerini de içeren efemera ve interaktif uygulamalar ile yapılmıştır. Anlatılan tarihe ilişkin onar yıllık periyodlara odaklanan içerik, o döneme ait geniş bir maddi kültür yelpazesini de içermektedir. Sergilemede birbirine çok yakın, adeta Belfast’ın sokaklarını ve buradaki binaları andıran küçük alanlarda büyük duvar panoları kullanılmıştır (Resim 15). Bu alanların arasında dolaşırken ziyaretçi kendisini, Belfast’ın ortasında hala duvarlardaki resimler ile çatışmaya devam eden Katolik ve Protestanların yaşam alanlarında hissetmektedir. Sergide çatışmalarda ölen ilk çocuktan, yapılan ilk mitinge kadar detaylara yer verilirken, sıklıkla video ve ses kaydı gibi ziyaretçi tarafından harekete geçirilen uygulamalar kullanılmıştır. Bununla birlikte, aynı bölümde, militer faaliyetler ve güvenlik güçleri ile ilgili eserler aracılığıyla temsil edilen artan şiddetli gerilimin maddi varlıklarına da yer verilmiştir (Resim 16). Örneğin 1970’ler

bölümünde ziyaretçiler, Mairead Corrigan'ın Nobel Barış Ödülü madalyası ve Mary Peters'ın Olimpiyat altın madalyasını görürken, Cumhuriyetçi İşçi Partisi temsilcisi Gerry Fitts'in İrlanda Sivil Halklar Birliği'nin düzenlendiği bir protesto yürüyüşünde yaralandığı sırada giydiği kanlı gömleği de görebilmektedir. Kimine göre bu bir müze galerisi için çok fazladır, kimine göre ise gerçeklerin sadece bir kısmıdır. Serginin proje küratörü Karen Logan da benzer bir görüşü savunmuştur:

“Sergi içeriğini hazırlarken aklımızda hep şu düşünce vardı: Hepimizin ortak bir geçmişi varken neden ortak bir hafızamız yok? Bu nedenle ‘Sorunlar’ galerisi, kapsayıcı olmayı ve Belfast’ın tartışmalı tarihinin farklı görüşlerini yansıtmayı hedefliyor. Yorumlayıcı deneyim müzede en önem verdiğimiz konuların başında geliyor. Ulusal müzenin rolü de burada ortaya çıkıyor. Hedeflenen ziyaretçileri belirleyip dönemin temel soru ve sorunlarının ne olacağını düşündük. Olayların tanıkları, tarafları, sivil toplum kuruluşları vb akla gelen herkesle görüştük. Sınırları ve etkisi belirli ancak aynı zamanda güçlü yönleri vurgulayan bir koleksiyon listesi oluşturduk. Her birini bir müze nesnesi haline getirerek en iyi şekilde anlaşılabilirler; ortamlara yerleştirdik, sonrasında on yıl bazında bir tema oluşturup dönemin karmaşık ve çok yönlü olayları ile ilişkilendirdik. Tabii kolay değildi, hiç değildi. Örneğin tek bir duvar panosu için yirmi gün süren personel toplantıları yaptık, her iki tarafın sakinleri ile röportajlar yaptık ve en önemlisi onların hatıra olarak sakladıkları, bazıları artık aramızda olmayan sevdiklerine ait özel eşyaları sergiye katmaları yönünde ikna ettik. Bu maddi varlıklar bazen bir fotoğraf, bazen üzerinde kanı duran bir giysi oldu. Bu da çok konuşuldu. Böyle bir nesne izleyiciyi yeniden provoke eder mi ya da bu bir müze nesnesi olabilir mi? diye. Vardığımız sonuç şu oldu: Belki de artık olmalı, eğer bazı şeyleri konuşmamız gerekiyorsa belki de herkesin ulaşabileceği en doğru platform burası yani hepimizin müzesi”

Belfast'ta bir kent müzesi ile yaratılan bu sergi, ziyaretçilerin sürece bakış açısına meydan okuyan bir galeri olarak herkesi konuşmaya teşvik etmekte ve bir şekilde serginin parçası haline getirmektedir. Zaten müze çalışanları da 2009 yılındaki ilk resmi tecrübeden farklı olarak toplumun da bir süre sonra müzenin tarafsızlığına inandıklarını ve bu nedenle bu serginin varlığını kabul ettiklerini beyan etmişlerdir.⁸ Bu, hem kentin kendi tarihi ile yirmi yıl gibi kısa bir süre içinde yüzleşmesi, hem de müzenin Belfast'ta ihtiyaç duyulan birliği sağlamak adına katettiği çok önemli bir gelişmedir. Çünkü ne akademik kurumların ne siyasilerin ne de sivil toplum kuruluşlarının tarafsız ya da iyi niyetli bir çaba içinde olduklarına inanmayan toplum, müzeyi ve çevresindeki toplulukları, tartışmalı geçmiş büyük ölçüde tarafsız bir zeminde tartışma ve bunlarla yüzleşme fırsatı bulmuştur.

Bennett, müze ziyaretçilerinin sergilenen herhangi bir nesne kadar ‘gösterinin’ parçası olduğunu ve etkin bir şekilde yürütülen müze anlatımının kapsamını genişlettiğini savunmuştur. Ona göre müze, çevresindeki topluluklardan ayrı bir ada olarak var olamaz. Tamamen bir anıt veya tarihi bir monolit değildir ve sürekli gelişen ve yaşayan varlığına katılanlarla ve onlar için konuşmalıdır (1996, 81-112.) Belfast bu bağlamda Ulster Müzesi sayesinde, bazılarına hala çelişkili gelen geçmiş ele almanın tatmin edici bir yolu olarak müzeyi kullanmış, üstelik ziyaretçisini doğrudan serginin ana unsuru haline getirmiştir. Müze tarih öncesi devirlerden bugüne kadar getirdiği galerilerini artık Sorunlar galerisi ile kesintisiz bir şekilde günümüze kadar taşımıştır. Aslında ‘bilinen’ anlamda çok az eser içeren sergi, Ulster Halk ve Taşımacılık Müzesi’nde 19. yüzyılda başlattığı birleştirici tarih anlatımını 21. yüzyıla kadar kesintisiz devam ettirebilmiştir.

⁷ 09.11.2018 tarihinde yazar tarafından yapılan görüşme.

⁸ 09-10.11.2018 tarihleri arasında Ulster Müzesi çalışanları ve sergi ziyaretçileri ile yazar tarafından yapılan görüşmeler.

2.3. Titanic Belfast

Belfast'ın Sorunlar'dan önce uluslararası alanda bilinirliğini arttıran en önemli gelişme kuşkusuz Titanic'tir. Titanic, medyada ve sosyal bilimler alanında trajik hikâyesi ile ön plana çıkarken aslında Belfast'ın 19. yüzyılda gemi inşasındaki lider konumunu kanıtlayan örneklerden olması nedeniyle çok önemlidir. Titanic, 1912'de denizdeki ilk yolculuğuna çıktığında dünyanın en büyük gemisi olarak tanıtılmıştır ve öyledir. White Star Line tarafından hizmete sunulan gemi, Belfast Limanı'nda, artık Titanic Quarter olarak bilinen Queen's Island'daki Harland ve Wolff tersanesinde inşa edilmiştir. Geminin sadece inşa edilmesi 26 ay sürmüştür, nihayetinde 31 Mayıs 1911'de 100.000 izleyicinin şahitliğinde denize indirilmiştir. Gemi, ilk yolcuğundan dört gün sonra batmış ve yolcularından yaklaşık 2200 kişi ölmüştür (Boal, 2012). Belfast'ın sanayileşme tarihinde önemli bir yeri olan Titanic bugün, şehrin zengin tarihinin bu kez mimarisinden sergileme tekniklerine kadar ilgi çeken müzesi ile gündemdedir. Belfast'ın kent merkezinin sınırında, yaklaşık 185 dönümlük eski tersane arazileriyle Avrupa'nın en büyük deniz kenarı yenileme alanında yer alan Titanic Belfast, Titanic'in denize indirildiği noktada her şeyiyle Titanic 'markası'na hizmet edecek bir tasarım anlayışı ile yaratılmıştır. Müzenin konumu, geminin orijinal boyutunda yaratılmış ve Titanic'in filmlere konu edilmiş ön kısmını simgeleyen mimarisi (Resim 17) ve hatta yine geminin aynı bölümüne vurgu yapan otomatik kapıların açılış şekli⁹ (Resim 18) dahi ziyaretçiyi, içeride Belfast'ın ötesinde bir sergilemenin olacağı konusunda hazırlamaktadır.

Resim 17. Titanic Belfast Müzesi.

Resim 18. Titanic Belfast müze giriş kapısı.

⁹Müze içerisinde sensör ile çalışan tüm otomatik kapıların şekli, geminin ön güvertesindeki üçgen şekli oluşturacak şekilde tasarlanmıştır.

Müzedeki geminin inşası, yolculuğu, batışı ve su altı arkeolojisi hikâyesinin yoğun bir şekilde interaktif sergileme ve ses kayıtlarının kullanıldığı dokuz yorumlayıcı ve birbiri ile etkileşimli galerisi aracılığıyla anlatılmaktadır. Bu galeriler; Boomtown¹⁰ Belfast, Tersane Gezisi, Fırlatma (Titanic), *The Fit Out* (Titanic'in içini keşfedin), İlk Yolculuk, Batış, Sonrası, Efsane ve Gerçeklik ve Su altında Titanic'tir. Yapı içinde galeriler haricinde ayrıca geçici sergiler için salonlar, bin kişi kapasiteli özel etkinlik salonu, eğitim ve toplum tesisleri de bulunmaktadır. Müze, bu haliyle kent tarihin gördüğü en büyük müze komplekslerinden biri olarak kabul edilmektedir. Peki müzenin toplum içinde süregelen sorunları ile kültürel miras çalışmaları açısından katkısı ne olmuştur? Bu sorunun cevabını hem müzenin sergileme usullerinde, hem de pazarlama stratejilerinde aramak gerekmektedir.

Titanic Belfast, her galerisinde adeta ziyaretçiyi bugüne kadar Titanic'in bilinenin çok daha ötesinde, sadece Belfast için değil tüm dünya için önemli bir dönüm noktası olduğu konusunda ikna etmek üzerine kurulmuştur. Titanic hakkında yapılan ve kabul gören tüm yorumları geçersiz kılmak için, sadece ve sadece resmi kaynaklara (kişi, evrak, fotoğraf, ses kaydı vb) dayalı hazırlanan bilgi, ziyaretçiyi odak noktasına alarak çoğu alanda yine sadece onun harekete geçirebileceği mekanizmalar ile sunulmaktadır (Resim 19). Böylece adım adım geminin inşasından suya indirilmesine, batışına ve su altında ilk defa keşfedildiği anın görüntüleri ile kaçınılmaz sona doğru bir macera tasarlanmıştır. Sergilemede farklı boyutlarda, özel efektler ile oluşturulmuş dehlizler, bölümler ve tam ölçekli rekonstrüksiyonlar da yer almaktadır. Genel olarak özgün eserler (batıktan kurtarılmış) ve çağdaş malzemeler, Titanic hikâyesini sunmak adına birbiri ile iç içe geçmiş şekilde sunulmuştur. Ulster Halk ve Taşımacılık Müzesi'ndeki Titanic bölümünden farklı olarak burada Titanic ile aynı anda inşasına başlanan diğer iki gemiye dair bilgiye çok az yer verilmiş, tamamen Titanic'in bilinen sonuna doğru giden süreci her yönü ve detayı ile anlatan bir bilgilendirme tercih edilmiştir.

Resim 19. Titanic Belfast, sergilemede kullanılan bilgilendirme panoları.

Resim 20. Titanic Belfast'ta yeniden yapılan kamaralar ve içine yerleştirilen hologramlar.

¹⁰ Belfast'ın 19. ve 20. yüzyılın başında finans merkezi olan bölgesine verilen addır.

Titanic'e ait dev interaktif bilgi panoları, vitrin içerisindeki rekonstrüksiyonları (örneğin kamaralar) ve bu rekonstrüksiyonların çeşitli hologramlarla tasarlanmış hali ile tarih müzesi imajını, galerilerinden bir tanesinde tamamen farklı bir boyuta taşımıştır (Resim 20). Ziyaretçiyi asansöre yönlendiren sergilemede, üç kat yukarı çıkılarak görevli eşliğinde raylı sistemde çalışan tek kişilik arabalara binilmesi sağlanmaktadır. Bu araç, tamamen karanlık bir boşlukta ilerlerken zaman zaman yaklaşan ekranlarda 19. yüzyılda sanayi bölgesindeki ağır çalışma koşulları aktarılmaktadır. Bu bilgi akışı, sergilemeye üçüncü bir boyut katarak ziyaretçiyi aktarılan içerikle eşzamanlı yoğun bir ısı, kuvvetli bir rüzgâr ya da aşırı bir makine gürültüsüne de maruz bırakılmaktadır. Bir müze galerisi bağlamında bu sergileme yöntemi, kişisel düzeyde bağlantıları olan ve yoruma açık bir metot olarak algılanmaktadır. Mimari ile başlayan süreç burada, bir müze deneyiminden çok tamamen bilinçli bir şekilde tasarlanmış iletişim sürecine dönüşmüştür.

Titanic'te ölüm ve felakete duyulan merak Belfast'ta net bir şekilde yeni bir kültür turizmi anlayışının gelişmesine neden olmuştur. *Sorunlar*'ın neden olduğu ekonomik gerileme, kentin bir an önce kendi değerlerine sahip çıkması gerekliliğini akla getirmiş ve "bir zamanlar Belfast ve üstün yönleri" hikâyesine yeniden odaklanan bir anlayışla Titanic Belfast ortaya çıkmıştır. Fakat gittikçe tabakalara ayrılan toplum ve buna bağlı yol kat edemeyen turizm ekonomisi nedeniyle müze, karmaşık ve sosyo-politik açıdan Belfast'a cevapsız sorular sunan bir eğlence merkezine dönüşmüştür. Bölünmüş Kuzey İrlanda bağlamında ise müzenin teması ile bağlantılı olarak daha az ideolojik düşünceler egemen olmuştur.

SONUÇ

Müzeler, uzun zamandır kültürel mirasın yegâne himayecisi kurumlar olarak hedef kitlelerini genişletmek adına çeşitli uygulamalardan yararlanmaktadır. Bu uygulamalar ile birlikte müzenin eser seçimi, içinde bulunduğu lokasyon ve etkileşim halinde olduğu tüm çevresel faktörler de ziyaretçilerin deneyimini doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda, Belfast müzeleri arasında çalışmanın ana konusu oluşturan üç müzenin de hedefi aslında geniş bir ziyaretçi kitlesini çekmeye çalışmak gibi görünebilir. Bunun nedeni sergileme vizyonlarındaki çeşitliliktir. Ancak şehrin tarihi alt yapısı göz önünde bulundurulduğunda, müzelerin bu tercihinin barış sürecindeki kentin mevcut durumunun devamlılığı üzerine yapılan yatırımlar oldukları anlaşılmaktadır. Ulster Müzesi dışındaki müzelerin bilgiyi sunma anlayışları, ziyaretçilerin sadece kültürle ilgilenen taraflarını beslemek için değil, çoğunlukla çatışma halindeki yaşamın kendisiyle ilgili önyargılarını kırmak içindir. Bir anlamda amaçları Belfast'ı en özgün ve nitelikli değerleri ile düşündürebilmektir. Bu yeni müze vizyonu, bir dereceye kadar müzelerin önceliklerini koleksiyonlardan ziyaretçilere kaydıracağı daha genel bir çağdaş müzecilik hareketinin yerel bir yansımasıdır. Ve Kuzey İrlanda bağlamında müzelerin *ortak bir geleceğe ulaşmak* için iki kutuplaşmış topluluk arasında arabuluculuk sağlama beklentisiyle desteklenmektedir. Kendini halkın hizmetine adanmış bir kamu kurumu olarak dünyayı daha iyi hale getirmek için ahlaki bir misyon edinmiş Belfast müzelerine bu temsiliyeti getiren, Kuzey İrlanda'da hafıza ve siyaset arasında süregelen aşırı hassas ilişkidir.

Ulster Müzesi ülkedeki tüm müzelerin arasında, *Sorunlar*'dan sonra yakın geçmişin tarafsız anlatımını üstlenerek müzelerde tarih temsilinin alışlagelmiş tutumlarını etkilemiştir. Belfast tarihinin gelgitli yaşanmışlıklarına dair net bir şekilde propaganda yaparak müzelerin kazandırmak istediği ideolojik bakış açısına emsal teşkil etmiştir. Hatta günlük yaşamın her alanında hala ikiye bölünmüş Belfast'ta topluluklar arasında arabulucu rolünü yansıtmaktadır. Müzelerin toplum katılımına bağlılığını güçlendirmek için geçmişi tamamen farklı bir vizyon ile sunma çabasındaki Ulster Müzesi, içinde bulunduğu toplumu zorlayıcı ancak belki de çok daha fazla faydalı bir görevi sadece 'müze' kimliği ile yerine getirmeye çalışmaktadır. Ayrıca müzedeki değişik ve yine 'zorlayıcı' olarak nitelendirilebilecek sergileme yöntemi ile özellikle ziyaretçinin sergi deneyiminin merkezinde olması ve doğrudan kendi dünya görüşüne dayalı düşünceleri ile bu serginin hem öznesi, hem nesnesi haline gelmesini de sağlamıştır. Bu hali ile Kuzey İrlanda özelinde oldukça genç sayılabilecek müze

sektörü, müzelerin amacının ve misyonunun daha geniş bir şekilde yeniden tanımlanmasına uyum sağlamakla kalmamış, aynı zamanda ayrımcılığın temel bir sorun olduğu çatışma sonrası Belfast'ta karşılıklı anlayışı teşvik etmiştir. Açıkça Belfast müzeleri anlatım, sergileme ve ziyaretçilerle ilişkiler açısından farklı uygulamalar sunmuş ve böylelikle toplumsal sorunlar ile kentin geleceğine dair yeni bir yol haritası çizmeye çalışmaktadır. Her müze kendine özgü şekillerde tarihle yüzleşirken aslında ortak zeminlere odaklanmışlardır. Bazen yeniden canlandırarak, bazen de daha popüler kültürün tüm olanakları seferber edilerek ziyarete sunulmuştur. Ancak hepsi üzerinde tartışılacak birer platform yaratmıştır.

Sonuç olarak geçmişten günümüze, toplumun gencinden yaşlısına kadar tarihi tecrübe etmiş herkesin, ne kadar zor ve acı verici olursa olsun müzeler sayesinde birçok konunun üstesinden gelebileceği, en azından çok sesli ve ziyaretçisini odak noktası haline getiren bir müzecilik anlayışı ile başlangıç yapılabileceği görülmektedir. Belfast müzeleri, tarihi yorumlamaktan kaçınırken mümkün olduğunca nesnel bir şekilde yeni ya da geliştirilmiş sergileme yöntemleri kullanmışlar, toplumun hem bağışçı sıfatıyla eserlerini emanet ettiği bir birey, hem de müzenin ziyaretçisi olarak iki yönlü özne haline gelmesini sağlamıştır. Böylece toplum, müzeleri daha çok sahiplenmiş, tarihin tarafsız şekilde anlaşılabilirliğini arttırmak için seferber olmuşlardır. Hatta müzelere yeni nesnelere kazandırdıkça sergi deneyiminin değişik ve çok yönlü aşamalarını küratörler ile birlikte deneyimlemişlerdir. Kuşkusuz Belfast müzeleri mükemmel ya da yapılmamış yepyeni bir yöntemi hayata geçirmemektedir. Ancak uzak veya yakın geçmişin karmaşık anlarını ait olduğu topluma uyabilecek biçimde ve tüm toplumu kapsayan bir alan haline getirmiştir. Müzenin tüm birimleri ile her zaman hedefinde olan ziyaretçinin sergi deneyiminin merkezinde olmasını sağlamış ve kendine ait dünya görüşünü müze sergisinin parçası haline getirmesine, sosyolojik ve psikolojik açıdan geçmişle ilk elden yüzleşmesine katkıda bulunmuştur.

Yazarların katkı düzeyleri: Birinci Yazar %100

Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Çalışmada saha çalışması sırasında The British Museum International Training Programme'dan bilimsel destek alınmıştır.

Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- BARDON, J. (2005) *A History of Ulster*, Belfast: The Blackstaff Press.
- BENNETT, T. (1996). *The Exhibitionary Complex*, in Thinking about Exhibition, ed. R. Greenberg, S. Nairne ve B. W. Ferguson. New York: Routledge, 81-112.
- BİELENBERG, A. (1994). *Industrial Growth in Ireland; c. 1790-1910*. London: UMI Publishing.
- BOAL, M. O. (2012). *Form Following Function at Titanic Belfast*. https://www.researchgate.net/publication/260099227_Titanic_Belfast. [erişim tarihi 20 Mayıs 2021].
- COOHILL, T. P. (2008) *Ireland. A Short History* (new rev. ed.), Oxford: Oneworld Publications.
- CROOKE, E. (2001). *Confronting a Troubled History: which past in Northern Ireland's museums?* International Journal of Heritage Studies 7(2), 119-136.
- DIXON, P. (2008) *Northern Ireland. The Politics of War and Peace*. Basingstoke vol. 2. New York: Palgrave Macmillan.
- JONES, J. (2010). "Belfast's Ulster Museum and the trouble with the Troubles", *The Guardian*, 19 May 2010. <http://www.guardian.co.uk/artanddesign/jonathanjonesblog/2010/may/19/museums-northern-ireland-troubles> retrieved on 18 Feb 2011.
- LEONARD, J. (2008). *Towards an Oral History of the Troubles: Conflict at the Ulster Museum*, in What Made Now in Northern Ireland, ed. R. Froggat. Belfast: Northern Ireland Community Relations Council, 125-34.
- MONAGHAN, N. T. (2000). *The National Museum of Ireland*. in Buttimer, in The heritage of Ireland. ed. N., Rynne, ve H. Guerin., Cork: The Collins Press, 404-412.
- NIC CRAITH, M., Kockel, U., and Johler, R. (2008) *Everyday culture in Europe: approaches and methodologies*, Aldershot; Burlington VT.: Ashgate.
- OWEN, T. M. (1988). *The Role of a Folk Museum, The Use of Tradition. Essays presented to G. B. Thompson*, ed. A. Gailey. Newry: W. & S. Magowan for HMSO/Ulster Folk and Transport Museum, 75-84.
- RANELAGH, J. (1999). *A Short History Of Ireland*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ROYLE, S. A. (2015). *Island cities: The case of Belfast, Northern Ireland*. *Miscellanea Geographica*, January vol. 19, No. 2, 5-8.
- SAWYER, A. (2011). *National Museums in Northern Ireland, Building National Museums in Europe 1750-2010*. Conference proceedings from EuNaMus, European National Museums: Identity Politics, the Uses of the Past and the European Citizen, Bologna 28-30 April 2011. ed. P. Aronsson ve G. Elgenius, EuNaMus Report No 1. Linköping University Electronic Press: 625-651.